

GRUNDEJERFORENINGEN FREDENDAL

Mårup Østerstrand nord, Samsø.

Vejledning i tilplantning af sommerhusgrundene og beplantningsplan for fællesarealerne.

Udarbejdet i juni 1979 af Ella og Jørgen Nielsen, Hørsholm.

Sommerhusgrundene

Jordbundsforhold:

På et tidspunkt under isens tilbagetrækning i slutningen af sidste istid dannedes en israndslinie øst for Samsø, hvor nu øerne Hjelm og Vejro dukker op af vandet. Herfra gjorde isen et mindre fremstød mod vest, hvorved der af-sattes et morænelag med betydeligt lerindhold på Nordby Østermark, herunder arealet hvor parcellerne for grundejerforeningen FREDENDAL ligger. (En tungebræ). Laget af moræneler, der varierer en hel del i tykkelse (prøv at grave et par ca. 3/4 m dybe huller på din grund), gør at vækstbetingelserne for en lang række træer og buske er gode, langt bedre end på grundene i Bikubens udstykning, hvor jordbunden består af hævet havbund med overliggende flyvesand.

Klima: Nedbøren på Samsø er gennemsnitlig ca. 550 mm årligt eller en del under landets gennemsnit. Til gengæld bevirker beliggenheden midt i Kattegat, at luftfugtigheden er relativ stor og at faren for forårsnattefrost ikke er stor, hvad der er af stor betydning for plantevæksten.

Med baggrund i det ovenstående og iøvrigt i iagttagelser over plantevæksten på Samsø kan der gives følgende vejledning om valg af træer og buske til beplantning af sommerhusgrundene:

Nåletræer:

Rødgran starter godt, men kan ikke lide klimaet på Samsø og bliver i reglen nålefattig og grim, når den når en vis højde. Men man kan da altid plante så mange, at man er selvforsynende med juletræer.

Sitkagran er plantet meget i småplantager rundt om på øen, men er nu overalt døende (det tørre klima). Frarådes.

Edelgran (Almindelig, Nordmannsgran, Grandis m fl.) kræver alle mere nedbør end Samsøs 550 mm for at trives godt. På samme måde med douglasgran.

Omorikagran (serbisk gran) der kun vokser vildt på et 10 kvadratkilometer stort område i Jugoslaviens bjerge, har en mærkværdig evne til at trives overalt i nord-og mellemeuropa uanset jordbund og klima, og denne slanke og smukke gran vil også gro godt her.

kan ses mange steder i Nordby plantage. Men den følger godt med i bredden, når den vokser i højden og er hård ved nabovæksterne, så det er begrænset, hvormange der er plads til på en 1000 m² grund.

Skovfyr vil også kunne trives, men den kan bedst lide mere sandet bund som hos Bikubefolkene.

Lærk (især japansk lærk) vokser hurtigt i starten og er derfor god at have med som pionertræ ved tilplantningen, blot man ikke er bange for at fælde skæve og utrivelige eksemplarer efter nogle års forløb.

Bjergfyr vil vokse godt i starten, men senere vil mange grene og stammer gå ud (se fællesarealet) kan bruges til at skabe hurtigt læ, men husk med det samme at tænke på afløsning i 2. række.

Hvidgran og Contortafyr (Klitfyr) frarådes det at plante på denne gode jordbund, hvor der er så mange andre muligheder, ligeledes de mere eksotiske Chamaelyparis og Thuja. Derimod vil almindelig ene kunne pynte, men husk, at dette træ kan købes i alle former fra slank søjleformet til lav, udbredt busk.

Løvtræer:

Næsten alle løvtræer, vildtvoksende i Danmark, vil kunne trives på grundene, men hvordan vælge imellem de mange muligheder?

Vigtigt er det at finde nogle gode pionertræer, som vokser hurtigt i starten og kan trække andre træer og buske med op. Bedst her er Vortebirk (blandt nåletræer japansk lærk), der foruden at være et kønt træ har gode egenskaber som ammetræ for andre vækster. Også rødel og hvidel er gode ammer, men det kønne går af dem, når de når 3-5m's højde, men så kan de jo fældes. Også alm. røn kan med fordel bruges som pioner.

En gruppe løvtræer, der som fællestræk har at de alle kan blive store træer, d.v.s. 20 m høje eller mere, kan med fordel plantes, såfremt man husker, at der efterhånden kun er plads til nogle få af dem på de små grunde, hvorfor hovedparten må fældes efterhånden.

Hertil hører eg, bøg, ær, og ask. Poppel og elm må frarådes, den første fordi den er hård ved nabotræerne, den sidste fordi elmsygen, der har udryddet elmen i Holland og England, nu også er fundet i Danmark. Rødeg vil kunne gro godt, men kun såfremt den beskyttes mod harerne, hvis livret den er.

Vel bedre egnet til de små grunde er en gruppe træer, der kan blive mellemstore d.v.s. 10-15 m høje. Hertil hører naur, der er vildtvoksende på Samsø, seljerøn, fuglekirsebær, alm. hæg, spidsløn, småbladet lind og ambær.

Grundejere, der sætter pris på noget spiseligt, vil med udsigt til godt resultat kunne plante hassel og valnød, og kunne forsøge sig med egte kastanie.

Buske:

Der findes en lang række smukke og hårdføre buske og småtræer med århundreders eller årtusinders indfødsret i landet, som det vil være naturligt at tage med i billedet ved tilplantning af naturgrunde. Her er de vigtigste, idet det må bemærkes, at nærmere oplysning om blomster, frugter m.v. må søges i havebøger eller botanikker:

Rød kornel, hvid-og rødtjorn, gyvel(pas på harerne), alm. benved, alm. havtorn, kristtorn, alm. gedeblad, (slyngende), vild æble, vild pære, korsved (vrietorn), fjeldribs, hunderose, kvalkved.

Blandt de mange ikke oprindeligt danske buske, men skal vi sige naturaliserede skal nævnes hvid kornel, kirsebærkornel (Cornus mas), bærmispel (Amelanchier) og først og fremmest den robuste og hurtigtvoksende rosa rugosa, der er fortrinlig som hæk, for dem som ønsker en sådan.

På sommerhusgrundenes gode jord vil der kunne trives en lang række af de mange indførte træer og buske samt gartneriske afarter og varieteter, som findes beskrevet i havebøger og planteskolekataloger. Vejledning for interesserede i dyrkning af kartofler, rødder m.v. ligger udenfor vor opgave og må søges andetsteds.

Kortfattet vejledning i plantning m.v.

Plantemateriale.

Køb i almindelighed planter i størrelsen 30-50 cm, d.v.s. 2-3 årige løvtræer, 3-4 årige nåltræer. Det er spild af penge at købe store, dyre planter med klump til 50 kr. pr. stk. eller mere. Såfremt man har bekendskaber blandt have- og skovejere vil man kunne have glæde og fordel af at grave selvsåede planter op og flytte dem, bedst med en jordklump og om efteråret efter løvfald. På denne måde kan man få gratis planter af især ør, birk, bøg, ask, røn, skovfyr og så må man tage det let, såfremt nogle flere planter ikke slår an i sammenligning med købte.

Jordarbejdet.

På den kraftige jord vil planterne få hård konkurrence af græs og mælkebøtter tilligemed andet ukrudt. Grav derfor plantehuller på 40 x 40 cm og hold efter plantningen rent for ukrudt.

Plantetidspunkt.

Løvtræer: Efterår efter løvfald eller forår før knopbrydning.

Nåletræer: Eftersommer (slutn. af august, september) efterår eller forår før knopbrydning.

Planteafstand.

Såfremt man ønsker en hurtig dækning og lævirkning kan det anbefales at plante træerne (pionerer, ammetræer, store træer, se side 2) på 1.5 x 1.5m til 2 x 2 m afstand og buskene ind imellem, bruges små skovplanter med risiko for at mange går ud, kan der plantes tættere endnu. I tættere plantninger bør man foretage en tidlig udtynding for at sikre sig, at planterne holder sig grønne til jorden. Der bør plantes i grupper, hvor træerne støtter hinanden under opvæksten og derfor vokser bedre og hurtigere (giver læ).

Plantningen.

Skal foretages med omhu snarest efter modtagelsen fra planteskole eller andet. Plantehullet skal være så stort at der er god plads til rødderne, planten skal plantes i samme dybde, som den har stået i i planteskolen. Efter at planten er sat i hullet, fyldes løs jord på og trædes så fast, at den bliver stående i lodret stilling. I en tør periode bør den vandes godt efter plantningen.

Gødskning-

Jorden er så næringsrig på grundene, at gødskning kun vil være til fordel for græs og ukrudt og derfor generelt vil være spild af tid og penge.

Vejene.

Udstykningen er med sine lige vej og rektangulære parceller udformet ret så fantasiløst. For at give området noget mere karakter foreslås det, at der langs hele den lange hovedvej fra vest til øst plantes en alle af seljerøn (bornholmsk røn), der er et kønt og robust mellemstort træ, der har vist sig at trives særlig godt på Samsø. Med en afstand mellem træerne på 8 m skal der hertil bruges 250 stk. røn.

Senere, men bedst når grundene er bebygget, kan det evt. overvejes, om der på lignende måde skal etableres en fælles plantning langs sidevejene og deres parkeringspladser.

Fællesarealet: Ialt ca. 11 400 m²

Kan opdeles således, regnet fra vest (se kortet):

Sitkagran ca. 15 m høj	2900 m ²
Bjergfyr - 3-5 m høj	2300 m ²
Gyvelbælte	700 m ²
Bjergfyr 2-3 m høj	1700 m ²
Græsarealet	1800 m ²
Strandvold-strandbred	1500 m ²
Sti mod nord	500 m ²
	<hr/>
ialt	11400 m ²
	<hr/>

Jordbundshul i sitkaparcellen:

30 - 40 cm brunfarvet sandet overjord

10 cm strandsten

Herunder skiftende sand og stenlag med indslag af humus.

Morænejorden nås ikke, som på sommerhusgrundene, men den 30-40 cm dybe overgrund giver haderlige udviklingsmuligheder for forskellige træarter og buske.

Forslag til behandling og tilplantning.

1. sitkaarealet.

Alle helt udgåede træer fældes. Et antal af de næsten udgåede træer fældes, således at der fremkommer lysninger til tilplantningen. Sitkaerne i den vestlige del (vest for sporet), der er sundest, bevares foreløbig som læ for plantningen.

Grundtanken er at erstatte den ustabile sitkabevoksning med en stabil bestående af en blanding af forskellige løvtræer og buske med enkelte græsklædte lysninger imellem.

1. fase foreslås at omfatte plantning af følgende træer og buske i efteråret 1979:

Vortebirk	200 stk.	ribes alpinum	10 stk.
Vintereg	50 -	benved	10 -
Ær	30 -	kvalkved	10 -
Alm. røn	30 -	hæg	10 -
Sølvpoppel	10 -		

Endelig foreslås at plante hyld (60 stk.) ind mod hegnet i vest.

2. arealet med 3 - 5 m høje bjergfyr.

Også dette areal foreslås erstattet med en stabilere bevoksning af løvtræer og buske, men i langsommere tempo, i første omgang efter følgende recept:

Udgåede og for skæve træer fjernes. Af de resterende hugges ca. halvdelen efter udvisning.

Der underplantes i efteråret 1979 med følgende:

vintereg 50 stk.

vortebirk 50 stk.

3. Gyvelbæltet.

I løbet af sommeren vil det vise sig, om gyvelen vil komme sig helt igen efter vinteren ødelæggelser. Ellers må der suppleres med nye planter.

Det foreslås, at der laves plads til bådene vest for midtersporet, og at der "lukkes af" helt mod vest med rosarugosa.

4. Arealet med 2 - 3 m bjergfyr.

Her skal der blot ryddes op, d.v.s. udgåede træer fjernes.

1000 ft

500 m

800 m 800 ft

15^e

15^f

15^g

15^h

15^{ab}

15^{ab}

16^a

+

+

+

Ⓢ

Helligvej

Sømandsvej

sidler

bjergfyrtårn 3-5 m

bjergfyrtårn 2-3 m

bade

sildroser

græs

31621 m² heraf vej 20235 m²